

ПРО ЧЕРГОВІ ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО БОТАНІЧНОГО ТОВАРИСТВА

У квітні цього року відбулося засідання Центральної ради Українського ботанічного товариства (УБТ). До і після засідання я багато розмірковував над роллю і завданнями нашої наукової громадської організації. І ось які думки, оцінки, пропозиції, застереження і побажання згенерувало це засідання. Головні питання: яким вбачаються місце і можлива роль у суспільному житті нашої країни наукового громадського об'єднання — УБТ, розв'язанню яких проблем воно може сприяти.

До складу УБТ входять 25 регіональних відділень і центральне (Київське) з його дев'ятьма секціями. Членами Товариства є 611 науковців. Звіт про роботу за 2008 рік надіслали 18 регіональних відділень і 8 секцій Київського відділення. Кіровоградське (голова — В.М. Мирза-Сіденко), Мелітопольське (голова — В.П. Коломійчук), Одеське (голова — Г.Г. Швець), Ніжинське (голова — Г.Г. Сенченко), Полтавське (голова — В.П. Самородов) та Херсонське (голова — М.Ф. Бойко) відділення, секція Київського відділення — вищі рослини (голова — С.Л. Мосякін) звіти не надіслали. Це погано. Дуже бажано, щоб керівники відділень УБТ щорічно звітували і надсилали до нашого журналу інформацію про їхню діяльність.

Зі звітів обласних відділень УБТ і виступів членів Центральної ради ми дізналися, що члени УБТ роблять чимало корисного. Основними напрямками наукової роботи Київського відділення УБТ були такі: питання охорони рослинності та флори (секція охорони рослин); розробка методичних підходів, методів оцінки екологіч-

них збитків різних типів екосистем на основі аналізу їх енергетичних показників тощо (секція екології та геоботаніки); різнопланові дослідження грибів (секція мікології), флористично-таксономічне та морфолого-екологічне вивчення окремих груп водоростей флори України і Правобережного Лісостепу України (секція фікології); розробка теоретичних засад і заходів відтворення та реконструкції природних комплексів Лісостепу України з метою збалансування природних і культурних угідь та охорони біорізноманіття (секція сільськогосподарської ботаніки); дослідження регуляторних і білкових систем у рослин з різним типом росту на послідовних етапах онтогенезу (секція експериментальної ботаніки); вивчення структури та функціонування рослинних клітин (секція структурної ботаніки).

Члени Донецького відділення у звітному 2008 році особливу увагу приділяли проблемам промислової ботаніки на південному сході України, а також питанням інтродукції рослин та використання їх у регіоні; в Івано-Франківському відділенні проводилися дослідження зі збереження біорізноманіття та оптимізації процесів лісовідновлення, збереження і невиснажливого використання генетичного різноманіття лісових порід у Карпатському регіоні, а в Ужгородському відділенні займалися розробкою наукових основ охорони і відновлення ареалів рідкісних і корисних рослин Карпат. Ботаніки Криворіжжя працювали у напрямку збереження, збагачення і вивчення біологічного різноманіття при інтродукції рослин з метою використання інтродуцентів для оптимізації техногенного середовища. Луганчани займалися відновленням і збереженням біорізноманітності Луганського природного заповідника. Члени УБТ дендропарку «Олександрія» НАН України провели лісопатологічний та едафічний моніторинг окремих кварталів вікової діброви парку, яка має статус національного надбаня України. Робота членів Сімферопольського та Ялтинського відділень спрямовувалася на вивчення рослинності Криму, а в Севастопольському відділенні займалися розробкою методів контролю за станом морського середовища і технологій його оздоровлення у районах активного природовикористання. Науковці Сумщини проводили дослідження з вивчення та збереження біорізноманіття північно-східного регіону України. Члени Тернопільського відділення досліджували рослинні угруповання у природному і трансформованому середовищах на різних етапах онтогенезу тощо. Чернівецьке відділення УБТ виконувало 5 наукових тем, одна з яких присвячена вивченню хорології флори Буковини та інтродукції *ex situ* рідкісних й економічно важливих видів рослин. Найбільшим досягненням Харківського відділення УБТ за звітний період можна вважати надання Гербарію Харківського університету (СХУ) статусу національного надбаня.

Результати своїх досліджень члени Товариства демонстрували на різноманітних конференціях, симпозіумах та з'їздах як в Україні, так і за її межами. А Київське, Дніпропетровське, Донецьке, Івано-Франківське, Криворізьке, Львівське, Олександрійське, Сімферопольське, Тернопільське та Ужгородське відділення УБТ і самі були організаторами науково-практичних семінарів, читань і

міжнародних конференцій. Активність відділень засвідчує інформація про кількість публікацій — монографій, підручників, посібників, методичок, словників, статей і тез. Серед таких слід відзначити Київське, Львівське, Донецьке, Дніпропетровське, Луганське, Сімферопольське, Севастопольське, Івано-Франківське, Тернопільське, Чернівецьке, Харківське відділення.

Дещо посилилась лекційна робота. Члени Товариства виступають на радіо і телебаченні (Київське, Дніпропетровське, Донецьке, Асканійське, Івано-Франківське та Олександрійське відділення). На базі ботанічних садів України традиційно реалізуються спеціальні загальнопросвітницькі програми кількох рівнів: підготовка спеціалістів — ботаніків-екологів, підвищення кваліфікації фахівців, навчання аматорів. Наприклад, на базі Донецького ботанічного саду спільно з товариством охорони природи безоплатно працює університет «Природа» з факультетами садівництва, квітникарства та культивування лікарських рослин. Здійснюються підготовка екскурсів, просвіта широких верств населення, для відвідувачів ботанічних садів і заповідних територій організуються оглядові, тематичні та пізнавально-естетичні екскурсії.

Члени Криворізького відділення УБТ тісно співпрацювали з екологічними відділами гірничо-збагачувальних комбінатів над оптимізацією техногенних ландшафтів та з екологічним відділом Криворізького міськвиконкому. Криворізький ботанічний сад був співвиконавцем «Програми виходу міста Кривого Рога з екологічної кризи», а також здійснював добродійні акції з проектування та озеленення дитячих будинків, будинків милосердя і міських культових споруд. Восени та навесні 2008 року члени Сумського відділення УБТ В.М. Кохановський і Е.С. Кирильчук за участі студентів на території Сумського національного аграрного університету заклали арборетум (площею 6 га), в якому висаджено понад 120 видів декоративних форм дерев і кущів. Ведеться плано-мірна робота у студентських ботанічних гуртках. Науковці Товариства постійно надавали консультації міським установам з озеленення. Члени різних секцій і відділень УБТ підтримують наукові і ділові зв'язки з колегами з близького та далекого зарубіжжя, з міжнародними громадськими організаціями, вітчизняними вченими, котрі проживають за межами України. І це лише незначна частина тих заходів, які здійснювало Товариство, як громадська організація, у 2008 році.

Проте жоден зі звітів не містить інформації щодо турботи УБТ про фахові і соціально-економічні інтереси своїх членів.

Безперечно, і в Києві, і в обласних центрах і містах проведена велика робота. Однак не можу сказати, що Товариство стало достатньо впливовим в Україні неформальним об'єднанням великого зібрання творчих людей. Лише діяльність окремих його членів знає принаймні ботанічна спільнота України. Це, зокрема, М.А. Голубець, І.О. Дудка, В.П. Лисенко, А.П. Травлеєв, В.І. Комендар.

Центральна рада УБТ зажадала від усіх членів посилити роботу з розв'язання загальних питань життя ботанічної спільноти України, зокрема зі створення гербаріїв у ВНЗ, популяризації біологічних знань та еволюційних ідей. Слід давати відсіч спробам поширення псевдонаукових ідей, протистояти на-

ступу на суспільство окультизму, астрології, «нових лисенків», більше уваги приділяти проблемі ботанічної й екологічної освіти, запобігати спробам плагіату, іншим неетичним вчинкам, випадкам несумлінного ставлення до підготовки дисертаційних робіт у галузі ботаніки і мікології, безпринципності та невимогливості до якості наукових публікацій.

Виступаючи в дебатах по доповідях К.М. Ситника та І.О. Дудки, члени УБТ висловились також за необхідність створення хоча б у Харківському та Київському університетах кафедр мікології і нижчих рослин, за посилення роботи з підготовки нових підручників і посібників, удосконалення процесу атестації наукових працівників.

Центральна рада УБТ доручила Виконкомому вирішити в інстанціях питання про надання «Українському ботанічному журналу» статусу органу Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАНУ та Українського ботанічного товариства.

Тепер про деякі інші завдання нашого Товариства. У демократичних країнах громадські організації формують суспільну думку таким чином і в такій формі, щоб вона стала визначальною для ухвалення насущних рішень державних органів — парламентів, президентів, урядів тощо. Йдеться про нагальні проблеми сучасних напрямів ботанічної науки та її прикладної сфери, у розв'язанні яких УБТ може бути якщо не головною, то, принаймні, важливою ланкою. Адже його думка, думка громадськості з того чи того світоглядного наукового або загальнодержавного питання дуже важлива для прийняття обґрунтованих державних рішень. Ось чому необхідно, щоб ми, члени УБТ, якомога частіше розмірковували про такий аспект діяльності Товариства, як його вплив на все суспільство. Зокрема, у питаннях стану довкілля і розвитку екології, ботанічної науки і ботанічних установ. Важливо окреслити проблеми, які мають перебувати в полі зору нашої провідної громадської організації, що охоплює ботаніків різних установ, включаючи співробітників НАН України, університетів, шкіл і технікумів, і є найбільш представницькою.

Думаю, що УБТ передусім треба дбати про критичний аналіз вимог, зокрема щодо підготовки ботаніків високої кваліфікації (магістерської, кандидатської і докторської). Ідеться про гостру потребу майбутніх ботаніків у глибоких знаннях з біоінформатики, геноміки, математичної біології, біологічної фізики, екологічної кібернетики, інвайронментології та ноосферології.

Також важливо, щоб первинні організації УБТ, ботанічні кафедри всебічно, публічно і чесно обговорювали такі питання, як стан системного розвитку ботаніки. Вони не повинні сором'язливо ставитися до таких явищ, як, наприклад, проникнення релігії у сфери нашого життя, з урахуванням того факту, що клерикалізм у нашому суспільстві стає силою, яка інколи більше, ніж науковий світогляд, впливає на людей та їхні дії. День і ніч ЗМІ висвітлюють сюжети, зовсім не звертаючись до справжньої історії або альтернативного, тобто наукового, пояснення послідовності причин тих чи тих історичних природних і суспільних подій. Мої учителі, видатні біологи ХХ сторіччя, виховали мене як атеїста, але водночас привчили глибоко поважати інші погляди, вірування та

бути завжди толерантним. Врешті-решт, такого підходу мене все життя вчила моя наукова професія, яка базується на дискусіях, висвітлюванні протилежних думок. А мої власні переконання про походження й еволюцію неживої та живої природи спираються на сучасні знання, одержані достовірними спостереженнями, експериментами, надійними методами із застосуванням точних приладів, створених на базі досягнень фізики, хімії, кібернетики та біології. Релігійні ж погляди спираються на віру, і тому в цьому сенсі релігія і наука ідуть двома паралельними шляхами. Говорю про це тільки тому, що вважаю одним з важливих завдань членів УБТ, яке є організацією науково-пізнавальною, — якнайбільше уваги приділяти природознавчим лекціям, бесідам, широкому висвітленню точної наукової інформації, тобто нести в маси природоохоронні знання. Я глибоко переконаний, що ботанічна громадськість в особі УБТ повинна знаходити спільні для науки і релігії важелі в боротьбі за високу моральність суспільства, гідність людини, шляхетність і доброзичливість у людських взаєминах.

Вважаю, що справою саме УБТ є широка просвітницька діяльність, донесення до населення новітніх знань про величезні здобутки світової біології загалом і ботаніки зокрема.

Хочу ще раз підкреслити, що Українське ботанічне товариство має якомога швидше стати науково-просвітницькою громадською організацією з широким спектром дії, пріоритет діяльності якої — надавати суспільству нову інформацію про становище і перспективи розвитку ботанічних і суміжних наук в Україні. А оскільки ми живемо і працюємо в державі, вище керівництво якої ще не повною мірою усвідомлює роль науки і власну роль у будівництві ноосферної України, то місцеві організації УБТ повинні більше уваги приділяти обґрунтуванню і захисту гідних умов для здійснення наукових досліджень, експедицій, відряджень у зарубіжні лабораторії. При цьому не слід забувати і про соціально-економічні потреби членів УБТ, відданих служителів ботанічної науки.

Розумна і зважена думка громадськості з того чи іншого світоглядного, навіть побутового питання завжди важить більше, ніж думка однієї, хай і визначної, особистості. Ось чому всі свої сподівання щодо розвитку нашої давньої, вічно молодогої і красивої науки я покладаю на ефективну діяльність Українського ботанічного товариства.

Президент УБТ *К.М. СИТНИК*

Резолюція
спільного засідання Центральної ради Українського ботанічного товариства
та Наукової ради з проблем ботаніки і мікології при відділенні Загальної біології
НАН України

Заслухавши і обговоривши доповіді та виступи керівників і членів Центральної ради Українського ботанічного товариства та Наукової ради з проблем ботаніки і мікології про роботу відділень та секцій Товариства і Ради, Центральна рада УБТ та Наукова рада з проблем ботаніки і мікології постановляють:

1. Вважати, що робота Українського ботанічного товариства у період з квітня 2008 року по квітень 2009 року проводилась у визначених статуту напрямках. Задовільно пра-

цювали секції і відділення УБТ, проводилася значна робота з популяризації ботанічних знань у засобах масової інформації, належним чином працював виконком УБТ. В той же час необхідно звернути увагу керівників секцій (зокрема, вищих рослин) та обласних відділень (зокрема, Одеського) на необхідність вчасного подання звітів про роботу до виконкому УБТ.

2. Посилити роль Українського ботанічного товариства у відстоюванні інтересів та вирішенні нагальних питань життя ботанічної спільноти України, зокрема, сприяти створенню та розвитку гербаріїв у вищих навчальних закладах, підтримувати зусилля регіональних осередків у популяризації ботанічних знань, заходах з охорони і відновлення рідкісних рослин тощо. Ширше популяризувати наукові знання та еволюційні погляди, даючи відсіч спробам поширювати антинаукові ідеї. Рішуче запобігати випадкам несумлінного ставлення до підготовки дисертаційних робіт у галузі ботаніки і мікології, безпринципності та невимогливості до якості наукових публікацій, всіма можливими засобами викоринювати спроби плагіату та інші аморальні та неетичні вчинки.

3. На засіданнях ради УБТ та бюро Наукової ради з проблем ботаніки і мікології більше уваги приділяти проблемам освіти. Доручити віце-президентам УБТ підготувати листи до Міністерства освіти та науки України стосовно практики підготовки вищих наукових кадрів, про співпрацю завідувачів кафедр ВНЗ із Національною академією наук України та забезпечення їх відрядженнями на збори Центральної ради Товариства та Наукової ради з проблем ботаніки і мікології.

4. Доручити С.Л. Мосякіну, І.Ю. Костикову, Б.Є. Якубенку, І.О. Дудці підготувати листа до Міністерства освіти і науки про доцільність створення кафедр мікології в університетах.

5. Просити членів УБТ активізувати діяльність у питаннях координації робіт з підготовки і видання підручників з ботаніки, створення навчальних та методичних програм, узгодження тем кандидатських дисертацій. Підготувати пропозиції і звернутися з листом до Кабінету Міністрів України щодо вдосконалення атестаційного процесу.

6. Визнати за необхідне посилити участь обласних організацій УБТ у складанні, науковій експертній оцінці та сприянні у набутті офіційного статусу списків регіонально рідкісних видів рослин, їх оновленні кожні 10 років.

7. Просити доповідачів О.О. Кагало та І.Ю. Костикова підготувати тексти доповідей для публікації в «Українському ботанічному журналі».

8. Доручити першому віце-президенту УБТ, директору Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного звернутись до Президії Національної академії наук України із пропозицією вважати «Український ботанічний журнал» органом Інституту ботаніки та Українського ботанічного товариства.

9. Рекомендувати Київському відділенню УБТ створити секцію ботанічної освіти в Українському ботанічному товаристві.

10. Схвалити оновлений склад Наукової ради з проблем ботаніки і мікології (в кількості 39 осіб) та рекомендувати Відділенню загальної біології НАН України затвердити його. Провести в регіональних осередках УБТ до наступного річного спільного засідання (2010 р.) обговорення пропозицій щодо можливих кандидатур для внесення до оновленого складу Центральної Ради УБТ.

11. Висловити подяку Л.В. Войтенку за плідну роботу в Українському ботанічному товаристві та задовольнити її прохання про звільнення від виконання обов'язків вченого секретаря УБТ. Обрати вченим секретарем УБТ О.М. Перегрим (Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України).